PENSATOFET Y

MARS

-1914-

10 cts.

Fosfo-Fito-Kola-Aliño

NOVÍSIMA MEDICACIÓN FOSFORADA

Tónico reconstituyente

Tónico reconstituyente

Fósforo orgánico de las semillas de los cereales

Y NUEZ DE KOLA

PODEROSO TÓNICO RECONSTITUYENTE, ANTINEURASTÉNICO Y REGULADOR DE LAS FUNCIONES DEL CORAZÓN. : :
DE GRANDES RESULTADOS EN LA ANEMIA, TUBERCULOSIS, ESCROFULISMO, INAPETENCIA Y EN LAS CONVALECENCIAS.

Curación radical del dolor de muelas con el Odontálgico Analgésico P. ALIÑO

FRASCO: 2 PESETAS

TUBITO: UN REAL ::

Farmacia: Vda. del Dr. Aliño

MERCADO, 52 (junto al estanco).-Valencia

Josep Martínez Aloy

SOBRE este punt han donat molts la seua opinió; ¿per qué no he de donar yo també la meua?

En Valencia dura l' ivern poc. En cuant promedia el mes de Mars, incomoden en moltes cases els trastos, estores y paraments qu' el us ha envellit. Si no hagueren falles hauría que inventarles pera acabar en tals estorbs. Y, en efecte, s' inventaren. ¿Cuánt? No ho sé; tal vegá a principis del segle pasat; molt aváns, quisá. Algún vehí de bon humor. Y com l' espirit d' imitació es tan intens, en cuant u va encendre la foguera un' atre picaría la pedra de foc y un' atre comensá a tirar per la finestra els derringlats ensers... Una verdadera divertició nocturna, propia dels trasnotjadors — no a atres hores degueren consentirla els señors del Concell, — que reclamaba, per consegüent, la vespra d' una festa.

¿Quínes festes tenien disponibles els "primitius" falleros? La Pascua no, perqu' exigís la matinaota de la *mona;* els díes de Semana Santa son de piadós reculliment; la Verge dels Dolors es molt trista; San Josep..., ¡eixe sí! La vespra de les Pepes y dels Pepes es propia de "juergues" y de rondalles.

Els fusters, encantats, perqu' eixía guañant el seu gloriós Patró; ells aportaríen estelletes, llistonets y borumballes. Entonces els gics, que son diables, s' empeñaren en vestir ninots en lo traje desgarrat d' algún vehí; els grans, més tart, construiren ya entaulats pera plantificar la despiadá contrafigura, y la sátira, la maliccia, el bon humor y el sentit artístic dels meus paisans s' encarregaren de transformar el muntó desgalitjat en escena pintoresca, puntjant jeroglífic y monument efímero espolvoretjat en sal y pebrenegre.

Yo, aixi me figure que naixqué la falla valenciana; pero com el gran Costa diu que ve dels celtíbers, y asó es molt d' honor pera la familia, será necesari remuntar la indagació. Ya estic molt adelantat: apleguen els meus datos al añ 1849 después de Jesucrist.

Maximiliano Thous

La buñolera

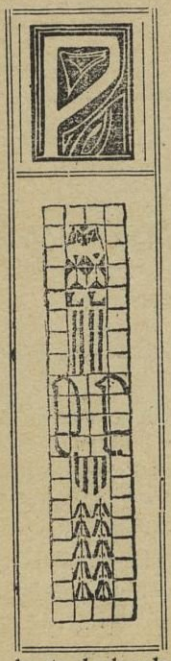

PRIVAT de la vista yo—¡Deu no vullga!—y sort com una tapia de les més groses—ya qu' habem convengut en que les tapies son el *non plus ultra* de la sordera—; sego y sort, com abáns día, caminant a palpes per els carrers de la siutat; tantechant en lo gayato, pera no caure en clot ni tropesar en bulto; aislat de tot roido que declarara el soroll de festa, tinc per segur que sabría donarme conte de qu' estabem en Sent Chusep. ¿Per qué? Perque al nas, lliure de malaltíes que més asobint afecten al oit y a la vista, arribaría la brafá de la pasta frechida, y al sentir l' oloreta dels buñols per tot arreu ahon se vacha, no hiá dubte qu' estém en temps de les "falles".

Si en tota festa d' halagar als sentits es de lo que se tracta, no cap ducte qu' en la de Sent Chusep, el buñol té tanta o més importansia que la falla; perque mirant als ninóts, sols la vista gocha, mentres qu' el buñol dona satisfacsió a la vista, al olfato, al gust y, tal volta al tacte.

Conste, pues, qu' el buñol, si s' el compara en la falla, li porta sempre de dos a tres sentits de ventacha.

Y, cosa rara, cuant la falla es un *buñol*, ni als ulls entreté y halaga. Hiá que mirar a les vehinetes del barrio, ¡que eixes sí qu' están sempre pera fer pedre el sinc sentits y hasta el sentit comú, que fa tanta falta pera saber callar la *burrá* qu' acudix del pensament a la boca!

Clar es qu' el buñol pert el noranta nou per sent de la seua importansia si la buñolera no li dona tota la seua grasia; y clar es que pera que li la traspase, fa falta qu' ella ne tinga a muntó, hasta desbordarli per les puntetes dels dits, prodichiosa maquinaria que, com per art de magia, transforma la pasta blaneta en anell desigual que, com anguila, s' esvara hasta caure dins del oli brusent, pera afonarse mitj segón y puchar después en la superfisie negra y fumosa, doraet, esponchós, rodechat del oli que rebull envoltantlo. ..

La buñolera ha de ser, y per fortuna ho es sempre, templá, ferma, molt neta, molt llauchera, molt simpática... Aixina els buñols son més gustosos. Demostrat está per experiensia llarga.

El olor d' oli cremat qu' así pot tolerarse, y en les verbenes madrileñes y en les fires andaluses no hiá valensiá qu' el aguante, deu ser avís de qu' estem prop d' una dona guapa.

Hiá qu' arribar a contemplarla. Y els ulls, golosos, pasechen de la paella del oli, ahon naden els buñols, a la vareta qu' els voltecha; y se detenen mirant la hermosura d' aquelles manetes d' ánchel qu' agafen el pesic de la pasta y, no se sap cóm, li donen forma; y s' encanten acarisiant els brasos arremangats, nuets, molt més apetitosos que tot lo que veuen en la buñolería; y se desesperen volent adivinar lo que acompasadament fa moure el mocador de seda que desd' els muscles baixa, y s' extasíen en lo clotet de la barba, en la boqueta ensesa, en les galtes rochetes y morenes com pell de bresquilla, en les orelletes d' ahon penchen les polques de perles y esmeraldes; en els ulls negres y, com de valensiana, insultaors y saragateros...

¡Me s' obri l' apetit parlant d' estes coses! Tire ma a la bolchaca, y dispost a gastarme en buñols els pocs o molts dinés que porte, els tire damunt del taulell, mentres dic per vore si fas sonriure a aquella reina:

Buñolera, buñolera:
Parla y díguesme una grasia.
¡No tingues por de *cremarme*,
que yo soc de *bona pasta!*

La vengansa fallera

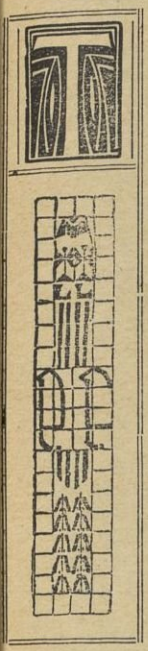

OTS saben qu' en l' antigor, el círcul de la vida valenciana era tan reduit, qu' els vehíns d' este o aquell carrer vivíen poc meñs que en familia, tots plegats en les tristors o alegríes. Les falles en aquell temps, se reduíen a un ninot mal atrapasat que penjaben en una corda entre dos balcóns, o el posaben asentat sobre una montoná de borumballes, peluts y estores velles.

Més tart, cuant els carrers s' agruparen en *barrios* y vingueren els partits a partir les families, aquella dolsa intimitat se va enterbolir, y, com una de les conquistes del progrés, naixqueren les falles, construídes en cabiróns, taules de fulleta y arpiller pintada, formant un entaulat sobr' el que se posaben figures m llor o pijor fetes, representant escenes picaresques alusives a cuansevol susuit o persona que, durant l' añ, haguera cridat la atenció del barrio o la contorná.

Com entonces ya comensabem a europeisarmos, sense sabero, algúns ninóts movíen el cap o els brasos en ritme epilèptich, y les cares de cartó solíen tindre una retirá als personajes que volíen representar. Pero com a vegaes la gracia satírica d' aquelles filgures quedaba entr' els iniciats fusters o falleros, inventaren posar uns cartells en les cuatre cares del entaulat, relatant en versos, més cohents que la pebrera, l' argument d' aquella representació plástica; y al poc temps naixqué el llibret explicació de la falla, escrit en colaboració entre 'l barber, el mestre d' escola y algún seminariste renegat.

Desde fa algúns añs, les falles, emancipantse dels seus pares els fusters, han pres un carácter artístic y monumental, sense deixar de ser satíric el seu plasticisme.

Si les primeres ridiculisaben en ingenuitat infantil al vehí avarient u a l' agüela vanidosa y malfaenera, y les segóns duyen al entaulat escenes picaresques o detalls de dubtuosa moralitat que durant l' añ habíen ofés les costums del poble honrat y treballaor, en les falles de ara el instint artístic valenciá, brolla exteriorisant en humorística caricatura algúns actes y proyèctes dels homens polítics. Actes que tots tolerem per convencionalisme social, pero qu' els falleros ridiculicen exposantlos a la rialla pública.

Totes estes falles se cremen entre 'ls esclafits dels cuhets y el soroll de la gicalla. El foc, que tot ho purifica, convertix en cendra la crítica intencioná, la protesta malicciosa y la irònica enseñansa.

Moments después, com si la vengansa colectiva haguera quedat satisfeta, ningú s' enrecorda més que de lo divertida que ha segut la festa.

¡Generós carácter valenciá, que oblida entre rialles tot lo que li desplau!

C. LLOMBART

¿Qué 's deu?

EN UN CAFETÍ, UNS "FALLEROS"
DISCUTIXEN SOBRE DEU,
Y PERA EIXIRNE DE DUBTES
LI PREGUNTA AL AMO U D' ELLS:
—"¿QUÉ 'S DEU?"
MES CUANT TOTS AGUARDEN
UNA EXPLICACIÓ DE PES,
CALCULA L' AMO, Y CONTESTA:
—"¿QUÉ 'S DEU?... ¡CATORSE QUINSETS!"

J. M. Esteve

LA FALLA DE DON TADEO

¿No coneixes a D. Tadeo? ¡Ché, sí!... Aquell pobre señor que derrotaren en les pasaes eleccións a concejals, per el seu distrit..

Es l' amo del barrio. Dir don Tadeo es allí com pronunciar un nom reverent y venerat. ¡Don Tadeo!, y tot lo mon boca abaix. Desde darrere del taulell de la seua botigueta — pomposament anomená ultramarinos—prodiga als parroquians, al igual qu' el oli y l' arròs y les salses, paraules de consuelo y rahóns de cariño, y hasta fa poc, la seua debilitat no era atra que la de voler ser concejal. Ser concejal, sentarse en los escaños del Ajuntament, parlar als compañs de Consistori, y que li parlaren, de *señoría*, portar fagin y anar en les procesóns darrere del gobernador y del alcalde.... ¡Oh, asò era el seu únic ideal!..

Entre uns y atres. per seguirli la corrent li feren creure que debia presentarse candidato, que tenia moltes forces en el distrit.

Y l' infelís de D. Tadeo cregué en lo «formidable» estat d' opinió que a favor de la seua candidatura se formaba dins de la botigueta, pero allí asoles... Y se presentá. ¡Qué alegría cuant va vore pegaes en les parets de les cases les seues candidatures! «Tadeo Romaguera Pitó, independiente» Aná a uns cuants mitins; se va vore rodejat de *amics* electoreros y vividors, se gastá uns cuants mils de pesetes, ¡els seus ahorros!... y el día de la elecció tragué... 113 vots, tot en gros.

¡Pobre D. Tadeo! Estigué a morir per el disgust... Pero si no acabá la vida entonces, es fácil que l' acabe estes díes, si atisba la intenció d' esta falla. Y es que lla gent es masa cruel, ¿no 't pa reix? L' espenten a la derrota, l' arruinen, omplin de sombres el seu espirit, que antes se bañaba en clarors de felicitat, y sobre tot asò li carreguen ara además la ironía, la crueldat de plantarlo en una falla... Y ahí el teniu: Damunt del entaulat, vestit ridiculament en levita, y davant d' una urna electoral apunt d'obrirse, que conté un tremendo *mico*, el cual, mirant a D. Tadeo en ulls de llástima, trau la llengüeta en un mohi de burla malicciosa...

Es lo qu' ell dirá:

—Sacrificat per els homens, patix per el be de la humanitat; cría corps.., que, no contents en trauret els ulls, se te burlarán ¡y te cremarán! ¿No hía també motiu pera tirar al foc les bones intencións y els bons propòsits?...

D. Martínez Ferrando

Recordant les falles

¡Oh, maravellosa nit
de la encantada ciutat!
¡Oh, la visió dels carrers
per flames enllumenats!
¡Oh, el foc, el magnífic foc
cremant
joyosament el ridícul...!
¡Tèrra meua, quán que vals!
¡Cóm te desitje y te inyore,
oh, tèrra dels valencians!

Lluñ de tú, Patria estimada,
jo vullguera que al tornar
estigueren tes planuries,
y tes valls,
y tes florides riberes,
y jardíns de fruts daurats,
plens de flames,
de flames d' un foc sagrat.

Patria meua:
Jo espere que triomfará
el foc purificador
que ha d' arrasar
totes les idees baixes
que ton cor han destrosat.
Que vindrán uns altres díes
qu' en la ciutat y en el camp,
enllumenarán la nit
les claretats
d' altres flames tan potents
com els nostres ideals,
que sortint del fons dels pits,
muntarán y muntarán...
ab llum intensa,
sens igual,
com les flames d' un incendi
que tremolen,
que 's desfán,
o que onetjen y qu 's trenquen,
pero llepen els espais....

¡Oh, compañs, alcem el crit
de nostre gran ideal,
y adins del cor
flames d' amor s' encendrán!

Tingam fe,
agarremse de les mans,
cantem l' himne de la tèrra,
el més dols pera cantar,
el que víu eternament...
¡El que no maten els anys!

Newcastle on Tyne, Mars, 1914.

Juan Colom

El quinto doble

A un compañero meu, quinto de cuota,
qu' el tením de campaña en Tetuán,
com es el seu temperament artístic,
uns cuans amics el varem consultar.

Asunt li demanarem pa una falla,
y li díem:—"Pepet, ya que no estás
enguañ entre 'ls amics y entre tons pares
en el alegre día del teu Sant,
volem tindre present el teu ingènit;
la Patria gica t' heu agrairá:
vinga pronte el boseto, que l' esperen
els amics impacients". Y contestá:
—"¿Qu' es aixó de Patria gica?

. . . . . .

El que Europa ha pasejat
y ha vist estatues y cuadros,
partitures, y del art
les mil manifestacións
firmaes per valenciáns,
eixe no díu "Patria chica",
eixe díu: ¡La Patria gran!

. . . . . .

¿Voleu asunt pa una falla?
Poseu en ella un soldat
carregat en tot l' equipo
que s' ha fet, y un mico al bras;
un empleat de la Hacienda,
que portará en una ma
un palmito pa fer aire,
y en l' atra, para cobrar,
un recibo. Pa este grupo
no crec qu' estiguera mal
el títul de "El quinto doble",
y en la base, este romans:

"Mos diuen *els quintos dobles*
y no tenen rahó: ¡gens!
¿Quína culpa té el raím
de que hi hajen avespers...?»

PE-PA-ES

¡BON OFERIMENT!

Al so Rafel l' usurer,
qu'es creu de virtuts qu' esta-
l'han plantat en una falla, [lla
molt propet del seu carrer,
perque al pujar un fester
a captar a sa guarida,
en veu moixa y esmortida
a dirli se va atrevir:
«¡Lo únic qu' els puc oferir
es l' eixémple de ma vida!»

PEPICO EVE

¡NATURAL, NATURAL!

Chica, t' aconcelle yo,
si a vore les falles vas,
qu' els «rellenos» de cotó
deixes pera atra ocació,
perque afrontá n' eixirás,
que alguna pandilla es tròba
de chicots que, *aprovechando*,
apenes pesiguen ròba
criden posant boca tòva:
¡Contrabando! ¡Contrabando!

XIU-XIU

J. J. Senent

PSICOLOGIA DE LES FALLES

Al cap d' un añ y plens de preses y corregudes, tornen els bons amics de PENSAT Y FET a demanarme una cuartilleta pera el seu folleto anual. ¡No més que una cuartilleta! Tornar al cap del añ, no boixa a ningú; pero exigir en les preses de última hora que s' encaixe en una cuartilla algo sabrós y emotíu... això té més maliccia que algunes falles.

¡Perque les falles tenen molta maliccia! Encara que cubertes de la alegría de la festa, solen tindre un fondo negre, llastimós, de perversitat, de tragèdia.

Yo diría que la falla es una tragicomedia, millor dit, el pretèxte en que se revela el carácter tragicòmic, de ironía, que poseix el poble valenciá.

Sería molt interesant averiguar cóm se trasformen les costums y van adaptanse a la sensibilitat especial del poble. A través del añ trobém les festes de carrer, les fires, el carnaval, etcétera, ahon se revela el sentiment artístic del poble. En estes festes, els motíus que inspiren la obra d' art solen tindre certa serenitat y bellea tranquila. Asunts agradables de la vida, de historia, motius alegòrics, etc.; pero, en cambi, les falles de Sen Jusep, generalment s' inspiren en el fondo negre, ridícul o trágic de la perversitat humana.

El poble valenciá ama la vida y per això es alegre, ruidós; te despert y lliure l' espirit, entén el bon viure y poseix un sentit alt y perfecte del art; perque la Naturalea es poderosa baix el cel de Llevant; l' art valenciá sempre té un carácter objetíu, realiste.

La Naturalea domina a cambi de pagar bé; pero els homens no paguen tan bé com la Naturalea, qu' els doná un sentit clar de la justicia y de la llibertat, y en este cas, el poble se fa més poderós que les maldats dels homens. El poble es el que domina y sap triunfar del engañ, portant a la vergoña pública, burlantse en la major ironía dels autors de les falsetats.

¿Cap major victoria pera l' espirit que vore solsirse, consumits per el foch purificador, aquells ninots que representen la perversitat humana?. . . .

. . . . . .

Asò va posantse serio, y, ademés, estic pasant de una cuartilleta... ¡No més que una cuartilleta!...

Madrid, Mars, 1914.

B. Morales San Martín

El loco de la falla

ONTEN homens de pes y de respècte que una vegá aná a parar a la casa dels folls un pobre fuster valenciá, tant per desditjes propies com per males arts de la seua dona y d' una cuñaeta d' eixes que n' entren poques en lliura y que, ¡ay!, no hiá qui carregue en elles...

Nostre pobre loco, que prop d' aquelles bruixes no tenía una hora de quietud, entre sos germans de follía era el loco més pacífic y rahonable de tots, encara que parega cruel contrasentit. Pues be; allí pegá l' home en l' inocent manía de fer falletes y més falletes, lo més artístiques que li permitíen els mitjos de que disponía.

Un día, vespra de Sent Josep, "el pare dels locos", com ells nomenaben al director de aquella santa casa, ahon la rahó no volía estar ni de pas, els permití una gran festa pera celebrar día tan señalat. Y, ¡cosa rara y extraordinaria, tots els locos estigueren d' acort en la festa que s' había de fer, y era, res meñs, que una gran falla, en la que cada loco representaría una caricatura de qui volguera. Y al anar a realisaro, també estagueren d' acort els locos en no ridiculisar a ningún compañ de desgracia, sino a la gent de fora, als que se teníen per sans de ceñ y equilibrats ¡Vaja un cas!

Y allí estagueren dignament representats un escolá y un miliciano; el Kaiser y Poincaré; Wilson y Huerta; un republicá y un carliste; un contribuyent y un concejal... ¡Qué sé yo! ¡La arca de Noé en totes les parelles d' animals de tota mena!

Tan sols el fuster no s' atreví a fer los seus ninots. Contentes plant la falla melancòlicament desde un racó del pati de la casa dels orats estaba, cuant sos compañs de locura li preguntaren per qué no coronaba la seua obra en dos ninots de falla genials, com tot lo seu.

—¡Ah!—respongué en un suspir.—¿Es que creéu que cremar un ninot es cosa rahonable? ¡Bah! Això es la locura més gran que han discurrit els d' allá fora. Nosatros, que som més qu' ells, debíem fer algo més gran que contentarse en cremar una ridícula caricatura, un ninot de palla y draps, una mentira. ¡Yo cremar a la veritat..., pero una veritat de carn y hòsos; algo aixi com els originals d' eixos pobres ninots! ¿Pera qué cebarse en eixes monstruoses mentires, en eixes mal forjaes caricatures? ¿Haurá tontería més gran? ¡A la falla els originals, a la falla! ¡No cremeu la mentira! ¡Hiá que cremar a la veritat!

Indudablement, l' espirit de Torquemada revivía en l' ánima ferida del pobre fuster, perque morí, aná al Llim *(Limbo)* y aquella pobra animeta seguix fent fletes y cridant encara:

—¡Cremar la mentira es una locura! ¡A la falla els originals! ¡Hiá que cremar la veritat!

FRANCESC VIDAL

Recorts del día de San Josep

Fum d' oli, baf d' aiguardent,
puros, felicitacións,
banderes en molts balcóns
y per tot, gran moviment;
punts en qu' es para la gent,
ahon hiá ninots y concert,
buñols entr' el llorer vert,
molts que se torben *bufant*.
¡Cuant tot asò está pasant
en Valencia, es San Josep!

¡Quí poguera als añs tornar
de cuant cada vespraeta
arrastrant una estoreta
no paraba de gillar!
¡Quí el ninot vera cremar
fumantse un tros de barró!
¡Qué no donaría yo
per poder estar saltant
y contemplar purnejant
la falla del meu cantó!

Leopoldo Trenor

Tres falles del añ 50

AL GRUPO PENSAT Y FET

Buscant una cuartilla pera escriure una de les mehues aleluyes, trobe entre papers vells una carta inèdita en valenciá, del añ 50, dirigida a un parent. Crec qu' en lo cambi guañarán els lectors y qu' en estes festes tradicionals son d' interés els recorts del temps pasat

Tres Falles ha hagut molt
en figures elegants: [bones
Una, front del Almudí,
en un bonico taulat
forrat de tela de flors
per tots los cuatre costats.
Damunt, una llauradora
en faldellí y delantal,
en pinteta y rascamoño
y el mocadoret bordat;
y un D. Facundo en casaca
que la estaba festejant.
Per la vora, trons y piules
y mil focs artificials,
que a la nit se dispararen
en obsequi acostumat
a nostre bon Sen Josep,
en alegría molt gran.
En los cantóns, colgaúres
de cobertors alfombrats
en paperets de color
y versets molt resalats,
dels cuals, pera que los sapies
he deprés els que así van:

"VICENTETA

D. Facundo, vatja en pau,
que yo tinc molts pretenéns!
mire, la baba li cau
y es troba ya sense dens.

D. FACUNDO

¡Ingrata, no me desdeñes,
oye mi tierno suspiro!...
Que te olvide no te empeñes,
primero me pego un tiro.

VICENTETA

Home, no siga pesat;
futxga d' así, borinot,
perqu' el deixaré pelat
com yo li pegue un calbot."

Atra Falla molt garrida
alsaren en lo Tosal,
de una dama ben vestida
y son lacayo, portant
darrere un goset pelut
de los gicotets y blancs.
Mantellineta de punt,
el vestit molt estovat,
ple de flors y de vetetes,
airejantse en un ventall.
El lacayo en sa casaca,
sombrero galonetjat,
xaleco de paño roig,
els pantalóns de punt blau,
botes negres en campana,
portant el goset al bras:
y en los cartells, estos versos
vaix llegir aixi pasant:

"¿La vehuen tan remilgada
y en tan alegre sonrisa?
Pues porta la roba amprada,
y per dins no dú camisa.
El lacayo es son marit,
es ella una llavanera,
y per ser tan carasera
la cremarém esta nit."

Al carrer de Carabases
atra Falla han arreglat,
de un español, en ses trases,
als extrangers imitant;
y dels versos que posaren,
estos me varen jocar:

"Son pare fon carnicer,
y sa mare, pela-fotjes;
li dihuen Cento el porquer,
y més unflat que les botjes
supósa que es extranger,
y de nom, *Monsiur Galoches*."

Moltes Falles més giquetes
posaren en varies parts
y els tabalets y dolzaines
convidaben a ballar.
El día ha segut preciós:
ni fret, ni calor, templat;
com ha caigut en dumenge,
estaben desocupats,
y les gents, en molta bulla,
anaben amunt y avall.
Els gics, tocant xiulitets;
les giques, sempre cridant,
y los homens y les dones
vestits de pontifical.
Uns mentjaben cacahuets,
altres tramusets salats,
altres les dolsetes xufes,
y algúns, cocotets de carn.
De taronjes no se diga,
en tots los cantóns, cabás;
y el de l' aigua de cibada
en lo gotet en la ma:
—¿Qui me pren el Micalet?...
En dos dinerets, germá.
En fí, día de gran festa,
com susoix tots los añs.]

PEPE.

Valencia, Mars, 1850

Antoni Masa-Veu

"Tot per el Sant"

La popular festa de Sen Josep es, sobre tot en la Regió Valentina, el tresor més vollgut y apreciat dels nostres pobles comarcans Eixe día se veu nostra ciutat rebotida de forasters, que venen a rendir just homenatje als artistes y falleros.

En cuant a nosatros, solsment diré que fraternisém un añ y atre, el ric en lo pobre, a fí d'arreplegar les dos aguiletes semanals, pera qu' en lo seu día pugam plantar un carafalet y colocar sobre ell uns ninots en més o meñs intenció.

La festa de Sen Josep fa qu' eixe día l' arrendaor fraternise en lo propietari, y més si a éste le dihuen Pepe.

Y se comprén. El arrendaor li porta al *señorito Pepe* unes frioleretes y algún pollastret, y aprofitant la ocació el felicita.

La inmediata es qu' el *señorito* li diga al arrendaor:

—Batiste, Quico, Chuano (o com li diguen): Esta nit vos quedeu en Valencia y voreu cremar les falles; y entre petardets, música, traca, ballet, buñolets y misteleta pasarem la hermosa velá qu' el Sant mos proporciona.

E. López Chavarri

Les Falles de Tetuán

STOS díes de festa fallera els recordaba jo molt sovint quand era l' estíu pasat per terres de moro.

Pero aquelles falles no son com les nostres, que representen alegría y graciós ingèni, sátira fina, de vegades sal que ya s' en pasa de grossa, y sempre bon humor, y joventud, y algatsara. Aquelles fogueres que brollen en la muntanya son avís de guerra y de perill.

Al caure el sol, quant l' hora fervent sembla posar sobre la terra un mantell de pau y de quietut, es quant surten les fogueres mores allá en la cumbre de les muntanyes. Semblen ulls que s' encenen en odi. La muntanya fosca sembla una gran taca de blavor... negra, encara més negra y més fosca perque darrere d' ella s' lla posat el sol, que feia l' incendi més majestuós en lo cel. Pero sortíen els punts rojos, un y altre, y dos més, y semblava que tot era lluminaria joiosa.

Pero no es això alegría, sino guèrra. Me ho va contar un moro vell que ya no servía pera anar de pelea y ara venía figues de pala en lo mercat. Pera ençendre les fogueres s' ha de ser hábil. Es precís saber totes les sendes y paseres de la muntanya, perque s' ha d' anar pronte quant la nit s' apropa. Y s' ha de triar el puesto desd' ahont vejen el foch les kábiles que 's tracta de cridar.

De vegades el puesto es casi inaccesible y allá té d' anar el "fallero", y ha de arribar a les altures y acarrejar la llenya.

Després, en aquelles altures, desertes sempre, corre aire y al principi costa trevall fer qu' el foch alse flama.

Una vegada encesa la primera falla, les altres ja son fácils. Segóns el número de elles y la direcció en que son posades, aixís tenen un significat u altre.

Una foguera vol dir reunió o "jonta", com ells parlen. Si son més falles, en filera, s' ha de portar armes y significa guerra.

Si están una més amunt que l' altra, vol dir el número de kaíds quedeuen venir.

Aixís la telegrafía de senyals s' encén misteriosa en les muntanyes marroquines y es avís de alarma.

¡Cuántes vegades també, en la nostra terra valenciana, les fogueres cridaben de igual modo! Les torres de vora mar pera això serviren. Y fins el nostre "Micalet" de la Seu va ser convertit en atalaya contra els "berberiscos" y mantenía encesa la falla en lo més alt de la torre.

Per això les falles de "San Chusep" (com escríu la gent) les recordaba jo en aquelles díes de caminar per terres de moros.

Y ara, al mirar la nostra festa del foch, y el ingeni, y la sátira, me semblen les falles valencianes de "San Chusep" més alegres encara, més plenes de vida, més originals y més boniques.

¡Molts anys que n' hi haja y... tots que ho pugam vore!

PE-PA-ES

El pardal de San Juan,
al vore qu' en la Estació
se pará de sopetó
un' áliga dorá y gran,
la saludá en molt d' afán;
y li digué:—Eternament
vorás cóm cambia la gent;
mes rovell te tornarás
primer que acabá vorás
la fatjá 'e l' Ajuntament.

Después de menjar buñols
y carregar d' aiguardent,
se sentí Tofol valent,
y atufantse els caragols
ixqué a reñir en la gent.
A un vigilant insultá,
armá lío en un fallero,
se pergué una bofetá
y...—¡olé el txulc sandunguero!—
Tofolet l' arreplegá.

Xiu-Xiu y Eve, afablement,
estaben air vesprá
prenint buñols y aiguardent
y buscant un argument
pera fer una Pepá.
De buñols una pará
tingueren els dos al hora,
pero l' enfit els llevá
ña Pepa la plantjadora...
¡El colmo de la Pepá!

A VALENCIA

Valencia dels meus amors,
¿cóm podría yo olvidar
aquest extrañ benestar
que senc así, entre tes flors?
¿Cóm mon cor t' olvidará
si ma vida per perduda
donaba ya, y per l' ajuda
de ta brisa 'm retorná?
Valencia, capoll encés,
jamay t' olvides de mí,
que t' adore en frenesí,
com a ningú y com a res.
Pero en tant dure m' ausencia
al nom de la Patria aymía
no diré: ¡Ma Andalucía!,
diré també: ¡Ma Valencia!

ROSARI PINO

Desde molt gica, tinguí entusiasme gran per el teatro, per ser, com tota valenciana, un poc artista. En cuant a públics, a tots estic sumament agraída; pero 'l lloc preferent del meu cor correspòn al valenciá. ¡Per' això naixquí en la "terreta", per' això en sa llengua me vaig oir dir per primera vegá "filla", y per això les seues festes típiques y populars me fan sentir... y me fan plorar cuant no estic en elles.

Asò es lo qu' el cor no calla,
*y en París y en la Fonteta **
conten sempre en ma estoreta
velleta pera la falla.

PILAR MARTÍ

* *de San Lluis.*

La ingenuitat en los teus fills; la hermosura en les dònes; mar..., flors... Eixa eres, Valencia. ¡Qué més vols!

Aixina te jusga el sentiment d' esta artista.

LOLA MEMBRIVES

Valencia 22-II-914

El amor y el ser amá es de la dòna la felicitat suprema. ¿Y cuánt millor pot experimentar la valenciana esta sensació, qu' en les festes populars, com esta de les falles, en que tot es alegría, en que no hiá penes? Per això tota bòna valenciana es entusiasta de les festes populars.

CARMEN DOMINGO

¿Quína flor preferixc? La violeta. ¿Per qué? Per humil y per modèsta, y perque crec qu' es el símbol de l' ánima dels valencians, qu' es també virtuosa, humil, modèsta y plena d' un perfum d' art y de sentiment.

CONSUELO HIDALGO

M' agrá la Festa de les Falles perque indica alegría; y cuant se té alegría, ¡se es felís!

CARMEN MEJÍA

ESCRIT EXPRESAMENT PERA PENSAT Y FET

F. H. Casajuana

Ripios falleros, o ¡ché, quína feta!

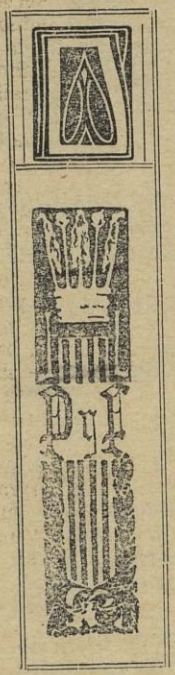

ESENGAÑEUSE, checs; pa fer versos hiá que tindre vena, y Mamfredo la té.

—Ché, aixó no es rahó; venes tots ne tením.

—Es que tú les tens plenes de serraúra. Pero yo ya sé per qué l' has pegat tú en el fill de la viuda; tú lo que volíes es fer les cuartetes de la falla y el *llibret* y Mamfredo t' ha jafat la ralla.

—Aixó vullguereu tú, y el *Calderer*, y son nebot *Toñina*, y *Trementina* el pintoret, que yo haguera tirat de ploma; pero dijunareu; els meus versos valen algo més que 'ls d' eixe sequerut en melenes d' apòstol.

—A tú la enveja te sega.

—Y a tú te seguen les terañines que portes en els ulls. Ascolteu así, falleros furris; pa fer versets de falla hiá que llavarse la cara tots els díes, y hiá que saber menjar de calent y parlar de *tu* als xaleros del barrio y tindre la ma dreta en son puesto y parlar clar y net.

—Bueno, ¿y qué? Mamfredo s' ha engolit molta llitjenda en esta vida y té cremá molta pestaña escribint tròvos.

—Ché, vinga, no sigau llobarros de secá. Mamfredo, el escribent del gas Lebón, sabrá cuánt té masa aigua un contaor y a cuánt paguen el pam de cañería els draperos; pero de versificació fallera está més net que 'l sol.

--Probes, ché, probes, vínguen probes.

—¿Probes? Anem al carrer a llegir tots els ripios qu' ha escrit en els cartóns que te clavats per les fatjaes d' ahí junt a la falla....

Y al carrer ixqueren—del cafetí de Setrill, ahon disputaben,—*Tremontaneta*, un gicot repartidor de noveles per entregues, tot pólvora en la sanc, molt insultaor y molt pintjet; ell era el que rebaixaba mèrits al poeta del barrio, al inspirat y famolenc Mamfredo, y Paco el *Gotós*, Quico *Lletuga*, el Choriser y Andreu el de la *Pallisa*, o siga el estat major fallero en pes, el que había plantat el "monument" en els cuatre cantóns del carrer de San Tomás.

—Llixcáu eixe panquemao, y después parlarem:

La viuda que fort suspira
y algún favor vos demana
es señal que te faena
y no sap a qui donarla.

—¿Veus? Pa que s' embobeu. Y ell es fill de viuda; no, pues seguíu llegint:

La chovenalla de huí
no pensa més qu' en la chala:
ni estudia pera instruirse,
y treballa cuant treballa.

—Això es presumir de gasero y res més; mireu esta:

Tots diuen en la plaseta
que 'l amo no et cobra el piso.
¡Qué mala cosa es que diguen,
sent tú guapa y éll prou pito.

—Suponc que coneixereu a la prójima. Es Clotilde, la veína de baix de casa de Mamfredo, que l' atre día li arreá una carabasa com una tartana después de dos mesos de festeig, y ell huí se

---

M. Ferrándis Agulló

LA FALLA IDEAL

¡Joventut, la que cantes y ensomíes
y t' aprestes a reñir la gran batalla!
¡A despertar y renáixer en los díes
que fins el cel illumena nostra falla!

Portém assí tot allò que no servixca,
qu' en l' ideal redentor no 's signifique:
que tot lo vell y lo mal se consumixca
o *en el foc, com el or*, se purifique.

Animantmos el més ver Regionalisme
triunfadors exirém del fondo abisme
y pujarém fins al cim de la montaña...

Y al respirar el vent de la victoria,
tindrá Valencia resplandors de gloria
¡y més grandesa la vollguda España!...

venga d' eixa manera. ¡Això no es d' homens!

No pérgues may la vergoña
si no vols ser desgrasiat;
la vergoña en la persona
es la que pórta 'l ramal.

—Eixa es per tú, *Tremontana*, que ya l' has perdut.

—¿Per mí? ¡Rejúdes! Si fora cert, ara mateixa pujaba al seu portxe y li llavaba la cara a manotaes.

—Pues per tú es; això no te dubte.

—Pues aspereuse, que per sí o per nó vaig a voreu y d' así oireu els esclafits.—Y en un rellám, *Tremontana*, roig de ira, muntá per la escaleta ahon vivía Mamfredo.

Después de noranta tres escalóns, ya casi sinse alé, arribá *Tremontana* al portxe, que tenía entorná la porta. Uns gemecs y uns ¡ays!, el detingueren.

—¡Ay, mare meua! Yo no puc més... ¡Ay, mare meua, yo me muyc!...

—¿Eixe que plora será Mamfredo?—se preguntá *Tremontana* tremolant.

—¡Ay, ay, ay! ¡Ningú me òu!...—Entrá decidit el qu' estaba en la escala y trobá a Mamfredo revolcantse en un mal catre de tisora.

—Ché, Mamfredo, ¿y això?

—Me muyc, *Tremontaneta*; y me muyc sinse poder vore a ma mare.

—¿Qué ahón está?—Y tot el verí que portaba se li torná llástima.

—Ha anat a la casa de Socorro per un metje, pero no ve.... ¡Me muyc, ché, me muyc!....

—Pero, ¿qué tens?

—Un còlic. Els budells els tinc fets un enredro; me s' ha embosat 'l intestino. Ché, no puc rompre... ¡me muyc!.' ¡ay!...

—Prente un serdato purgant.

—¿Un qué?

--Un...d' això, farnesia servesent, algo pa rotar... Pero, ¡ché, quína feta! Ma qu' es cosa; yo que putjaba a donarte la enhorabona per lo felís qu' has estat en els vèrsos de la falla...

—Els escriguí air, plorant; ya me queixaba del ventre, pero no vullguí dirli res a ma mare per no asustarla, y huí... mira, me 'n vaig per punts; tinc un febrón que m' ensenc; tota la falla la tinc dins del cap...

—Ma qu' es llástima, Manfredo; en la gracia que m' has fet en aquella cuarteta en que dius:

M' amprares trenta pesetes
comprante un acordeó;
que no me les tornes, pase,
pero serenates, ¡¡nó!!

—Donam aigua, *Tremontana*; m, abrase... m' encenc en flama... ¿Y Clotilde, les ha lletjit totes?... ¿No ve ma mare?... ¡Tú tens dos caps *Tremontana!*... ¡Ché, quín caball qu' entra en lo cuarto!...—Y Mamfredo miraba vagament les vigues de la teulá.

—No delires, Mamfredo. Pren, aigua.

—Y ella, Clotilde, ¿sap que son meus els vèrsos? .. M' abrase, ché. ¡quína agonía!.... Yo vullc que llixca aquell qu' han posat al costat de la Canterería, que diu:

¡Cuántes nits en la finestra
ham pasat els dos volentse!
¡Huí la reixa está tancá!;
ella, en atre, y yo....

¡¡M' aufegue!!

Josep M. Bayarri

ELS FOCS PATRIS

Goig de les flames cremadores
muntant al cel en sa escomesa,
quan per la nit la falla encesa
son ritme fan, crepitadores.

Son flavies llengües glosadores
d' ingèni, risa o de crudesa,
de qu' esta Patria tan malmesa
encar ne sab, rimes cantores.

Gegantes flames... y yo pensava
mentres tan folles les mirava
en les fogueres alarmants,

que per' cridar a independència
la nostra Patria, en violència,
devía fer uns jorns triomfants.

PATRICI LEÓN

Bon propòsit

DE VALENCIA TOT M' AGRÁ:
EL CEL, EL CLIMA, LA GENT,
LES FLORS, L' ARRÓS, Y... CORRENT
VAIG A FERME VALENCIÁ,
HASTA QU' EM QUEDE UNA DENT. *

O UN QUIXAL...

Agustí Beltrán

Añoransa

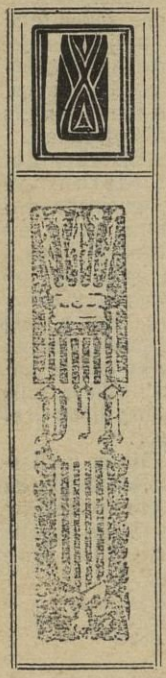

N día, el Destí, en cara fosca y veu de mando, me digué: — Alsat, camina, vésten...

Llunt m' enviaba a buscar la sort o la desgracia; pero, ben cregut, a les poques hores anaba yo camí de la terra extraña...

Camí avant, asomat a la finestra del vagó, miraba, no sense tristea ben fonda, tot cuant poc a poc s' en fugía com si una ma del diable heu fera desapareixer...

Atres aires més freds; atres cares sense expreció; atre parlar que no día res al ánima; un arbolat destruit, pobre, anèmich.

La terra, més roja y més verje; les cases, humils, pareixíen avergoñides filles de una imaginació pobra.

¿Quí me trau de Valencia? ¿Per qué la deixe yo? Y el tren corría com una fiera desesperá. Y yo, atomordit, sentat en un racó del vagó, me vaig dir:—¡Ah, Valencia, Valencia!... La millor gloria del mon es no eixir may del teu ambient...

Y pasa un añ y ne pasen molts. La meua sort vol que no vetja atres personatjes qu' aquells que no poden enténdrem... Tot es fictici; tot es apariencia. A la llum de la lluna, per les nits clares, a les altes hores, era yo el fantasma de la propia desesperació. Y tancant els ulls, vea a Valencia; oprimint l' espirit, parlaba en valenciá pera mí asoles...

La ciutat gloriosa y añorada, s' engrandía encara més y pareixía enviarme sos perfums de roses fresques. Y la vea blanca, plena de llumenaries, plena de festes, revolta entre fum de traques, tapisats els carrers de manollets de flors; cotjes d' un adorno mágic ocupats per les filles dels jardins qu' han guañat joyes d' hermosura per tot lo mon. Vea a Valencia en son íntim ser; vea la esencia, la meua esencia en aquelles explocións d' añorament. Y me día:—¡Ah, Valencia, Valencia! ¡Qué matjor gloria qu' estar en tú!

En la revolta de amargors pasats, vingué 'l día desitjat. Atra volta el Destí, mitj rialler, me digué:—Alsat, camina, vésten...

Si els pensaments apleguen al cel, aquell día ne fea un rosari d' ells qu' eren una sentida oració.

¡¡A Valencia!!...

Això era tot. Això era l' ambient perdut, l' abrás a la mare, la vida solta y lliure; això era un trò estruendós de la traca, una exclamació d' algú que mos coneix.

Això era, inclús, tot un viure en festa, com si tot l' añ fora San Josep y may faltaren en la polida taula uns cuans buñols p' anar fent gana...

Y el jurament solemne de no deixarla may.

LA GUTENBERG

Salvador Giner, 19 — Talleres de Tipografía — VALENCIA

Relació de les falles d' enguañ

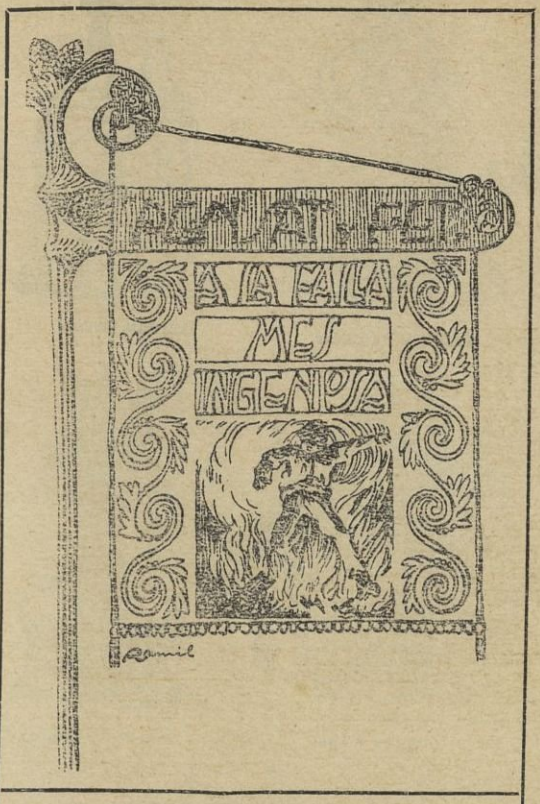

ESTANDART EN QUE PREMIA EL GRUPO
PENSAT Y FET A LA FALLA
MÉS INGENIOSA

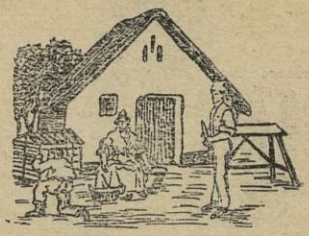

P. de San Bult

P. M. Benlliure

Salvaor Giner

Espinosa

Maldonado y Forn Hospital

Se prohibix la reproducció del tèxte y grabats, si no se cita la procedencia.

FOSFO-FITO-KOLA-ALIÑO.—ES EL MEJOR RECONSTITUYENTE

P. Molí Robella

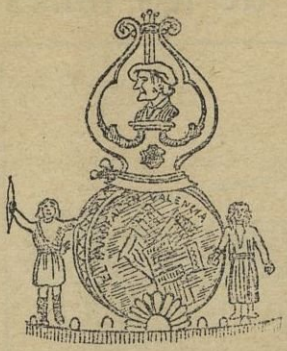

Cuart y Palomar

Hernán Cortés

Maldonado

P. del Angel

Padilla y Gracia

P. del Contrast

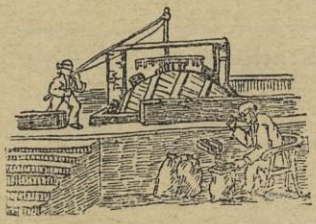

Maties Perelló y Mestre Aguilar

Alboraya

Horno y Cádiz

Bonavista y Jerusalén

FOSFO-FITO-KOLA-ALIÑO.—ES EL MEJOR RECONSTITUYENTE

P. Abre

P. Mestre Ripoll

Murillo

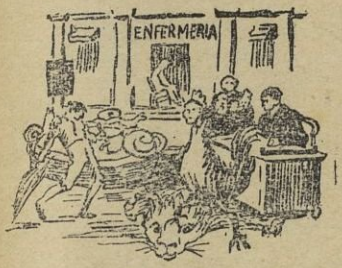

Cuart y Doctor Monserrat

Marchalenes

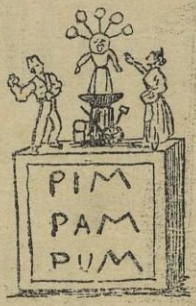

Gracia y T. San Gregori

Jordana y Burjasot

Sevilla y Corset

C. Mar

F. Pizcueta y C. Amórós

Corset y Cuba

P. Pellicers

FOSFO-FITO-KOLA-ALIÑO.—ES EL MEJOR RECONSTITUYENTE

Para la Tos,
Catarros,
Garganta

Pastillas

WILKINSON'S

A. GAMIR

San Fernando, 34.-Valencia

La antigua casa de

Máquinas para coser
y hacer medias

— DE —

Vicente Roig
Ballester

de la calle de la Purísima, n.º 8

Se ha trasladado

A LA

Calle de Guillem de Castro, 98

(FRENTE AL ASILO ROMERO)

Papelería BOTELLA

San Vicente, 141

— OBJETOS DE ESCRITORIO —

Papeles para fumar, escribir, dibujar y envolver. Cuadernos de apuntes, libros rayados, plumas. Cajas con papel y sobres buena clase.—Precios económicos.

PLATERÍA

DE JUAN HERRERO

PLAZA DE CAJEROS

Alhajas de oro, plata y platino.
: : : : : : Objetos para regalos.

INMENSO SURTIDO : : :
PRECIOS ECONÓMICOS

GRAN TALLER
DE FOTOGRABADO

Estanislao Vilaseca

CALLE ALBORAYA, 18, BAJO

: VALENCIA :

EL PALLETER

PAQUETERÍA, MERCERIA Y NOVEDADES

La casa más barata y mejor surtida

Venta de bordados a kilos, piezas y trozos. —Puntillas finas, desde 5 céntimos metro en adelante.

ENRIQUE GRAU Y Comp.ª

MERCADO, 4.—VALENCIA

REGALO.—Por cada peseta que se compre, se regala un número de la lotería, para un hermoso gramófono con discos, y una gran muñeca de 1'60 metros de altura.

¡¡Fumadores: No uséis otro papel, más que el higiénico VALDA!!

EBANISTERIA, TAPICERIA

Y MUEBLES CURVADOS

JOSÉ SALVADOR PASCUAL

Calle de S. Vicente, 79

(frente a la Fonda de Oriente)

: ESPECIALIDAD EN CORTINAJES

VALENCIA

: MUEBLES DE TODAS CLASES

EL DEPURATIVO FUSTER

Es un remedio eficaz para las enfermedades de los ojos, del estómago, dolores reumáticos, neurastenia, asma, enfermedades secretas de la mujer y del hombre, herpes, y demás que tengan por origen la existencia en la sangre de toxinas y ácido úrico, porque el DEPURATIVO FUSTER expulsa y obliga a salir, por el sudor y la orina, las antedichas impurezas. : : :

:: Gran Premio y Medalla de Oro en las Exposiciones de París y Londres ::

PÍLDORAS BALSÁMICAS FUSTER Curan catarros, tos de los tísicos y afecciones de la garganta.

FARMACIA DEL AUTOR Bajada de San Francisco, 22.-Valencia

Anuncios: JENARO VICENTE, Serranos 14, pral.—Teléfono núm. 837

1000

Casa Pampló

Ros, Vidal y Escrich

EN NOVEDADES

para señoras y caballeros, PRESENTAMOS

: : LAS COLECCIONES MÁS EXTENSAS : :

a precios sin competencia

Nueva sección de **Sastrería**

Instalada en los entresuelos de la casa

Trajes a medida

para Caballeros

Trajes a medida

para Señoras